

V C
2348.

223, 3 (223 234 3) I
Vc
2348
ORATIO JUBILARIS

ALTERA

De

HEROICA
ELECTORUM SAXONIÆ,

MAURITII, AUGUSTI,

CHRISTIANI I. CHRISTIANI II,

& JOHANNIS GEORGII

Constantia, in Religione Evangelica,

pro

Jubileâ Augustanæ Confessionis festivitatis,

In inclutâ Academia Wittebergenſi

recitata

à

CORNELIO Gryll

ANNO M DC XXX.

Henricus Sax. Dux Legatis Georgii Ducis inter alia

ſic reſpondit:

*An verò tanti apud me putatis ullas opes, ut earum cauſa à
ſemel agnita puraq; religione diſcedere velim?*

Lutherus de pio SAXONIÆ zelo & genio ita ominatus eſt.

Das Datt vnd Watt wird vns noch Gottes Wort rein behalten.

Proſtat Witteberga apud hæredes Samuelis Seifſchu

ANNO M DC XXX.

532286

VIRIS

*Reverendissimo, Nobilissimo, admodum Reverendo,
Magnificis, Amplissimis, Consultiss. Excel.
lentissimis;*

Electoralis, quod Dresdæ est, Protosynedrii
Ecclesiastici Assessoribus eminentissimis:

DN. MATTHIÆ HOE ab HOENEGG

*in Gönsdorff / Ober & Nieder Rachwitz / hæreditario,
SS. Theol. DOCTORICEleberrimo, Serenissimo Saxoniae
Electori à Sacris confessionibus, consiliis
& concionibus primariis;*

DN. ÆGIDIO STRAUCHIO,

*SS. Theol. Doctori eximio, Ecclesiae Dresdensis,
& Vicinarum Superintendenti
vigilantissimo;*

DN. LEONHARTO KÖPPELIO

*Jcto clarissimo, Magno Electori Saxoniae ab Ap-
pellationum Consiliis:*

Dominis, Patronis & Promotoribus

ter maximis

Reverentia

qua potest humilima

Offert & consecrat

CORNELIUS ERBER

ORATIO

JUBILARIS ALTERA.

Quemadmodum omnes fere nationes & gen- Richter. ex. histor. 171.
 tes, sua quaeque peculiaria mala, quaedam etiam bona War. ab Erenb. 1. de fœd. c. 2. n. 191. & seqq. Besold. disput. politic. lib. 2. disc. 2.
 habere dicuntur; Sic etiam plerasque, maximè verò War. ab Erenb. d. n. 193.
 Illustrium & Nobilium familias, peculiare corporis formas,
 animique virtutes & vitia quasi familiaria tenere, continua-
 taque serie servare, jam dudum à magni nominis politicis viris
 observatum fuit. Legimus Appios ambitiosos, Valerios
 populares, Fabios patriæ amatores, Scipiones ambitiosos &
 bellicosos, Claudios superbos; Lælios hilares, Brutos con-
 stantes fuisse.

Tantamque vim procreationis esse volunt, ut quasi san-
 guini, membris, crinibus, dentibus inhereant multa; Ut etiam
 hereditariis morborum & mortis generibus multi extinguan-
 tur, plurimi & casibus iisdem subjiciantur. Scimus enim IOH. Warn. ab Erenb. d. l. n. 193.
 FRIDERICVM Sax. Ducem, eodem die etsi diversis
 annis custodia traditos fuisse. Constat insuper Mauritium
 & Christianum I. Sax. Electores eodem ferè ætatis & gu-
 bernationis anno vitam cum morte commutasse.

Quibus & similibus historicopoliticorum observatio-
 nibus, eò promptiùs assentior, quoties viva ejus rei exempla
 in Serenissima Saxoniae familia oculariter deprehendi vi-
 deo. Ibi namque, si unquam Brutos constantes dixeris, certè
 Saxones hoc est, Saxoniae Principes jure meritoque Con-
 stantissimos dixerim. Taceo sexcenta alia in politicis quibus-
 que

10,
GG
ario,
æ
O,
IO
ar
RR

busq; actionibus præclara hujus rei documenta, quorum tot
 tantaq; apud Historicos passim invenias elogia, ut vehendis nec
 plaustrum nec navis sufficiat. Imprimis verò in religionis & fi-
 dei negotiis, heroica horum Principum semper eluxit animi
 constantia. Quod decus egregium & verè regium cumprimis
 Electoralem Saxonix domum proprium ac velut hæredi-
 tariũ sibi fecisse, superiori Oratiuncula quodammodo pro insti-
 tutiratione demonstrandum nuper suscepi. Quia verò tempo-
 ris ratio tum non ferebat, ut uno sermone omnia sigillatim ab-
 solverem; Ideoq; visis tum primis Evangelicæ doctrinæ re-
 stauratoribus, FRIDERICO, IOHANNES & IO-
 HANNE FRIDERICO Electoribus gloriosissimis;
 Nunc ad reliquos ejusdem fidei assertores strenuos, MAURI-
 TIUM, AUGUSTUM, CHRISTIANUM I. CHRISTIA-
 NUM II. laudatissimos Principes, & deniq; ad JOHAN-
 NEM GEORGIUM, patriæ & religionis nostræ patrem
 & patronum unicũ Opt. Maximum, Electorem & Do-
 minum nostrũ Clementissimum gradu inconcusso pergam.

Quod hujus studii mei stadium ut eò facilius & felicius
 decurram, Vestrum est, Rector Magnifice, Viri admo-
 modũ Reverendi, Amplissimi, Consultissimi, Expe-
 rientissimi, Clarissimi, Excellentissimi, Tuq; nobilissi-
 ma Juvenum corona, vestri favoris calcar mihi addere,
 deq; augustis angustè dicenti solitam in auscultando benevo-
 lentiam haut grtvatim impertiri.

Duces Saxonix Fridericus III. Elector, & Jo-
 hannes fratres, aliquando in Albi Torgâ VVittebergam
 navigarunt, cumq; recenter soluta glacie magna moles Albi
 innatarent, hæ navim utringq; quassarunt, ut cum VViteber-
 gæ in ripam egressi essent, carina navis mox latè diffinderetur
 & asse-

Richter ax. po-
 lit. 117. n. 12. &
 ax. Oecon. 1.
 n. 21. VVolff.
 som. 2: lect.
 mem.

3
Et assere resoluti diffuerent: Hoc spectaculum Principes in
ripa consistentes intuentur, nec sine admiratione, cogitantes,
quanto fuerint in periculo & simul agnoscunt, navim divinâ
ope servatam esse integram, donec ipsi egressi essent. Tandem
post longum silentium Fridericus ad fratrem inquit: Fatea-
mur nos esse divinitus servatos & grati beneficiû DEI
celebremus. Quòd autem nobis egressis navis dilacera-
ta sit, profectò metuo, post nos navis nostræ, hoc est, do-
mus nostræ dilacerationem. Cogitate hic quæso, Audito-
res, ecquid prudentissimus Principis animus presagiat mali.
Nisi fallor, jam tum prævidebat Princeps sapiētissimus luctuo-
sissimam illam navis seu domus Saxonix divulsionem, quam
non multò post, Ipsius ex fratre nepos IOHANNES FRI-
DERICVS Elector fuit expertus, cum à Cæsare captus, an-
te hanc Vitebergam tam suo quàm liberorum nomine Se-
ptemviruli dignitati renunciare cogeretur, quam statim Cæ-
sar de familia Joh. Friderici in Mauritium Sax. Ducem
eiusq; heredes transtulit, reliquis Illius bonis & ditionibus
Ferdinando Regi & Mauritio donatis. Sic itaq; Mau-
ritius ex auctoritate IOH. FRIDERICO successor factus,
prædecessorum suorum vestigia, cum in publicis Imperii causis,
tùm maximè in religionis negotio laudabiliter secutus est. Ha-
bebat Mauritius patrem Henricum, Saxonix Ducem, sin-
ceræ religionis amantissimum Principem; Hic à fratre suo
Georgio (quo, ut Thuanus loquitur, non ullus Luthe-
ranorum erat capitalior hostis; adeò ut è Pontificiis quidam
dixerint: se malle DEUM ipsum, quàm hunc Georgium
mortuum esse) in testamento hæres scriptus erat, ea qui-
dem lege, ne formam religionis Pontificiæ mutaret, aut
nisi pareat, Carolo Cæsari & Ferdinando Regi omnem ditio-

Sleid. lib. 19. p. 534. Thuan. lib. 4. p. 117.

lib. 2. hist. p. 670

Dress. millen.

sex. part. 2.

pag 433.

Dresser. d. 1.

Sleid. lib. 22.

A ;

new

p. 318. Thuan.
lib. 2. Chytra,
lib. 9. Fabric.
Sax. illust. lib.

Sleid. lib. 12.
p. 321.

Dan. Otto de
jur. publ. c. 17.

nem cederet; missis hoc nomine legatis ad Henricum, qui de ipsius sententia inquirant eiq; persuadeant; Hic legati inter varia argumenta svasoria hoc maxime urgebant: Georgio esse multum paratæ pecuniæ, multum exquisitæ suppellectilis & argenti plurimum, quæ sit consecuturus omnia modo voluntati fratris morem gereret: Ibi impex Henricus legatis, Sane vestra hæc, inquit, legatio mihi planè representat illud, de quo proditum est sacris literis, cum Satanas Christo polliceretur totius mundi regna, modò procumbens ad pedes ipsum adoraret. An verò tanti apud me putatis ullas opes, ut carum causâ à semel agnitâ purâq; religione discedere velim? multum certè vos expectatio fallit. Adeò Dux Henricus Evangelicæ religioni addictissimus erat, ut quamvis tenuioris fortunæ esset (proindeq; sine contributionis onere à Smalcaldicis in fœdus reciperetur) tamen nullatenus suis necessitatibus contra fidem & conscientiam subvenire voluit; Maluit cum Regio Prophetæ, fores observare in atrio domus DEI, quàm habitare in tabernaculo impiorum. Verum huius suæ constantiæ mox fructum ferebat uberrimum; antequam enim legati, accepto tali responso, domum redissent, jam è vita discesserat Georgius, relicto sic testamento illo imperfecto. Statim ergò Henricus Illius hereditatem, legitimo successionis jure ad se devolutam apprehendit, atq; Dresdam & ad reliqua profectus oppida, suam in fidem populum adegit; Ipsi namq; Georgius testamento suo nullâ ratione præjudicare potuit, ut qui de re alienâ, principatu nempe & feudo Imperii, testatus erat; quales Principum dispositiones, jura Imperii publica & feudalina omnino respuunt. Ita scilicet generationi justorum benedicetur, & Dominus dilectis suis dabit in somno. Adeò verum est illud

illud vulgi dixerunt: Cui concedit DEUS, benedicat & Petrus. (Was dir Gott gönnet / wird dir S. Peter nicht nehmen). Dant. Alighe-
rius Florenti-
nus lib. 2. de
Monarchia

Atq; hæc omnia, Auditores honoratissimi, de Henrico optimo Saxonie principe hætenus dicta, eò pertinere intelligitis ut memoriã repetamus, quã pii & Christiani hujus patris piissimi & Christianissimi filii fuerint, MAURITIUS, AUGUSTUS & inde descendentes in hunc usq; diem continuata serie Principes & Electores religiosissimi. Quod quidem hodieq; cum primis Cuselium Coloniensem quã maximè urit, qui Henricum Principem, hodierni Electoris nostri Serenissimi proavum, ob introductam & in posteros suos propagatam religionem Lutheranam, perstringere non veritus fuit in sua quã scripsit & sibi (quæ non erat nec erit) finxit Saxoniam Catholicam. At Presbyter ille jamdudum tulit debitum suum responsum Evangelico-Saxonicum, quod sibi habeat & abeat.

Ad Mauritium revertor, is, uti patrem habebat sinceræ religionis amantissimum, ita, qui ipsi patris loco erat, nactus fuit IOH. FRIDERICVM Electorem sobrinum suum, vivum veræ pietatis speculum, ab utroq; ad veram pietatem edoctus & educatus utriusq; vestigiis constanter in hæsit; tametsi semper cum hoc moderamine; ut DEO imprimis, quæ DEI, & Cæsari, quæ Cæsaris essent, redderet. Hinc à IOH. FRIDERICO & cæteris Smalcaldicis sollicitatus, ut fæderi Smalcaldico (quod Autor Autonomiæ, calumniator insignis, den Schmalckaldischen Frankosischen vñ Pestilentschẽ Bund / Alii, propter eventũ infelicem, den Schmalen kalten Bund appellarunt) sese adjungiret, quemadmodum pater Henricus suo & suorum nomine se obligasset; Respondit: se à patre hoc in Sleid. lib. 12.
p. 306.
Hortled. ap.
Goldast. pol.
Imp. part. 30.
p. 1373. th. 16.
Bunting in
Chron. Brunsw.
p. 311. in fine

Steld. lib. 17.
p. 386. Chy-
bra lib. 9. in fin.
p. 398.
Sid. Heig. A.
rum. a. War. ab
Brenb.

Steld. lib. 17.
p. 467. & p. 483.
Hordled. lib. 3.
de bel. Ger.
6. 14.

Tbuan. lib. 1.
p. 48.

Steld. lib. 18.
p. 511.

Steld. d. p. 511.
Hordled. d.
lib. 3. c. 40.

Steld. d. l. p. 512.

Steld. d. l. p. 512.

in casu obligari non potuisse, proindeq; se nec teneri velle. Quod an & quatenus, vel ex contractus societatis natura, vel jure feicali quodam, ipsi licuerit, nunc non disputo; Hoc saltem addo: Plurimos etiam alios, ex Protestantibus, foederis illius non fuisse participes. Et Johannem ejusq; fratrem Albertum, Marchiones Brandenburgicos, etsi foederis illius essent, tamen Casari contra Smalcaldicos militasse se novimus; quod dicerent, se ratione saltem Augustana confessionis foederi addictos esse; quia vero sibi a Casare cautum sit, non peti religionem, sed quorundam rebellionis ulciscendae causa, bellum suscipi, ideoq; Casari (qui in omni foedere exceptus sit) se operam suam addixisse. Qui rebellionis praetextus tum temporis plurimos e Protestantibus in partes Caesaris pertraxerat. Quam inanis vero & fucatus ille fuerit, res ipsa postea loquebatur. Is ipse vero & Mauritio imposuerat; cui etiam Casar de religione specialiter caverat, & insuper serio mandarant, ut IOH. FRIDERICI Electoris ditiones & bona occupet, si, quod in iis juris habeat, salvum sibi esse velit, alioquin fore, ut occupantis, quisquis ille fuerit, omnia fierent, nec quicquam ipsi profuturum jus agnationis atq; pactorum, & praeterea, ob Imperii contemptum, eandem cum illis poenam subiturum.

Tum Mauritius peculiari epistola ad Electorem se excusabat, quam videlicet sibi necessitati parendum, & rebus tam suis quam etiam ipsius Electoris mature consulendum sit. Simulq; etiam alio quodam scripto se publice purgat & profitetur, quam inique a quibusdam prodite, religionis insimuletur; se tamen in tuenda religione constantem fore & non alio spectare, quam ne Saxonica domus facultates & ornamenta in peregrinas manus deveniant. Sie wolten uns!

(173)

7

(inquit ad Imperii Ordines) der Vnerfindlichen obgetapud Hortb.
melten Auflage / als ob wir von dem Wort Gottes abge- lib. 3. c. 41. n. 27
fallen oder abfallen wolten / vnd wiederumb in Päpstliche
Missbreuch treten / auch was wir jho zu verhütung ver-
derbs Unser selbst vnd vnser Land vnd Leute / vnseres Vets-
tern Landes halben / damit dieselben nicht vom Hause zu
Sachsen gebracht / vnd sampt vnsern vermenigten Landen
verderbt / fürzunehmen gedrungen / Uns freundlich / güt-
lich vnd vnterthäniglich entschuldigt haben.

*Et eodem prorsus animo satis scilicet ingenuo & Chri-
stiano, Mauritius jussu Caesaris, expeditionem in Magdebur-
genses suscipiebat. Quod etsi multis sinistram de Ipso suspi- Dress. mil. 6.
cionem moueret, ac si & ipse nunc demum accensus sit in odi- part. 2. 174
um Evangelicæ religionis, quam tempore illo interimistico, quo Mauritio.
tota ferè superior Germania metu fracta, decreto illi interimi- Chytra. Sax.
stico vel omnino pareret vel se parere simularet, sola Magde- lib. 17. p. 438.
burga civitas constanter defendebat, publicis etiam illius de-
creti refutationibus editis; Adeò, ut quemadmodum in
ter Principes tum temporis JOHANNES FRIDERICUS Chytr. d. l.
Electo captivus, sic inter Civitates, Magdeburgum il- p. 442.
lustri constantiæ exemplo cæteris omnibus præluce-
ret.*

*At nihil hic Mauritius vel odio Civitatis, vel etiam
religionis intuitu tentavit quicquam quin potius unice ipsi Bresser. d. l.
propositum erat, ne externus & Hispanicus miles (vix abire
jussus) in istas provincias reduceretur, quod certò futurum
fuiisset, nisi Mauritius id negotii suscepisset. Quamvis neq. in-
ficias ire velim, Mauritium (uti erat mirus dissimulandi ar- Tbuan. lib. 4.
tifex) eò cupidius belli illius provinciam arripuisse, ut à delibe-
rationibus Comitii Augustani, ubi de servanda interreligione, Chytr. d. l.
p. 437.*

B

Iuris-

Chytra. d. l.
p. 72.

Jurisdictionis Ecclesiasticae & bonorum Ecclesiasticorum restitutione, de rebellibus puniendis, de Philippo Caroli filio in Regem Rom. contra Ferdinandum eligendo, Caesar deliberaturus erat, honestiore praetextu abesse sibi liceret. Cum ea omnia Mauritius non probaret, adeoque quantumvis crebro ab Imperatore vocatus, comitia non accessisset. Qui candidus Mauritiæ affectus postea deditioe, seu, veriùs, pacificatione Magdeburgica facta, satis re ipsa demonstratus fuit. Ita namque de religione & pristina libertate à Mauritio Magdeburgicis cavebatur, ut multò diutiùs Eum vixisse superstitem ardentibus votis deinceps optarint.

Lud. & Person.
Orat. de VVite-
bergæ

St. id. lib. 19.
p. 543.

Tam clementissimus Dominus & Patronus huic etiam Witebergæ nostræ erat Mavortius ille Mauritius; Cùm enim in bello Smalcaldico hæc ipsa Urbs à Carolo deditioe capta in summo versaretur periculo, hoc tamen, providente Iehova, Mauritius singulari virtute & industria avertit, scholamque bellicis jam tumultibus & obsidione dissipatam repente restauravit; Paulò post Theologis, Melanthonem Pomerano & Crusigero Lipsiam evocatis; quos ibi perhumaniter excepit & de sua in religionem voluntate multa locutus, Ecclesie simul & Scholæ ministerium illis commendabat, & ut pro sua consuetudine pergant, hortatur, stipendia etiam ipsis constituit & donis exornatos tandem dimisit.

St. id. l. b. 15.
p. 395 Dresser.
millen. sex.
part. 2.

St. id. d. l.

Jam antè etiam Mauritius insigne pietatis & in religionem amoris opus ediderat, dum tres illustres ludos, Misenæ. Merseburgi (inde tamen Grimam postea translatus fuit) & Portæ instituit, eosque amplissimis Collegiorum, in quibus antea Monachi & id genus alii, vixerant, proventibus dotavit. Quemadmodum ex iisdem etiam bonis non solum Lipsensem Academiam duobus aureorum millibus annis, & ali-

quos

9
quot frumenti modis auxit & amplificavit; Sed etiam in
Consistoria Ecclesiastica, Lipsiæ, Witebergæ & Misenæ
fundavit; (quamvis illud quod hic Vitebergæ est, à IOH.
FRIDERICO Electore, anno 1541. institutum velit, Ludo-
vicus Person, quondam Ictus & antecessor hujus Acade-
miæ celeberrimus). Qua in re quam piè Mauritius de ve-
ra DEI Ecclesia, cui sic bona Ecclesiastica, ceu spolia Egy-
ptiaca à Pontificiis recepta, dicavit rursus, fuerit meritis,
quotidiana testatur experientia.

Sed porrò uti vir bonus dicitur commune bonum,
ita Princeps bonus & Optimus, Mauritius noster, non sive
tantum Ecclesiæ tantam habuit curam, sed in super aliorum
etiam fidei suæ consortium fortem cordi sibi esse voluit. Hinc
cum anno 1551 ministri verbi divini Augusta pulsati essent, his
quidem conditionibus: Ut intra diem tertium ante solis
occasum ex urbe decedant, ne posthac intra fines Im-
perii, & quam latè spectat Cæsaris jurisdictio concio-
nem ullam habeant, ne quem ex propinquis aut ami-
cis conveniant, neque sui discessus causam ullam di-
cant, ne cui post in urbe scribant, aut quid cum ipsis
actum sit, exponant; idq; sublatiis digitis per iusjurandum
pollicerentur. Mox anno sequenti Mauritius Augusta ca-
pta, ministros Ecclesiæ loco restituit & concionibus denuò præ-
fecit, summa cism populi voluptate atq; letitia.

Quà restitutione tam egregiè de Augustana Ecclesia
meritus fuit Princeps Optimus, ut exinde hodieq; Augu-
stani Cives Evangelici fundatam suam intentionem ocu-
lariter docere possint; scilicet se inde ab illo Mauritianæ resti-
tutionis tempore in continua juris sui autonomici possessione
vel quasi, sine usurpatione seu interruptione extitisse. Ita

Droffer. lib. 1.

Orat. de Vite-
bergæ.

Sleid. lib. 22.
pag. 654.

Sleid. lib. 24.
p. 708. & seqq.
Thun. lib. 100.
p. 276. & seqq.
Hortled. tom.
2. de B. G. lib. 5.
c. 12.

Magnus ille Mauritius non sibi tantum sed & amicis, maxime verò fidei consortibus (juxta monitum Apostoli) prodesse voluit.

Sed nondum satis; patriæ etiam universæ Germaniæ, senatum esse volebat: Hinc anno 1552, ubi pristinam Germaniæ libertatem & religionem orthodoxam in acie novacula quasi constitutam videret, neq; ullis mitioribus remediis locus relinqueretur amplius, tandem pacto cum Rege Galliæ & quibusdam Imperii Statibus fœdere, de vindicanda patriæ & religionis libertate expeditionem suscepit, eaq; demum effecit, ut sua Reip: tum Ecclesiasticæ tum Politicæ dignitas & libertas salva esset; In ita de eo Passavii transactione, quam postea anno 1555. Augustæ plenior & perfectior insequatur Pacificatio, quæ ab objecto potiori, religiosa denominata fuit.

Hæc Germaniæ palladium est; Hæc unicum & adamantinum illud vinculum quo qualescunque illæ Imperii nostri reliquiæ & ferro-lutei pedes utcunque continentur & à dissolutione atque ruina hætenus conservantur; Durch dieses hochnöthige Band / ut Reverendi patres nostri im Evangelischem Aug Apffel loquuntur / ist / nechst Gott / das sonst auff Döhnern vnd schwachen beinen schlotteerde Römische Reich für gantzlichem Untergang bishero behütet worden. Quod totum & omne quantumcunq; est, totum Mauritio, post DEVM, debetur unice: Unus homo nobis cunctando restituit rem. Hic, non minus atq; Cyrus Iudæorum, temporalis Majorum nostrorum Salvator erat. Ut non omnino frustra sit, quòd inde ad hæc nostra usq; tempora, quoties de bello contra patriam aut religionem suscepto, fama vel sermo fiat; omnibus statim in ore & votis sit: Utinam adsit MAURITIUS Saxo, cujus

Sleid. lib. 23.

& 24.

Thuan. lib. 9.

Chytræ. lib. 17.

que latine &
Germanicè ex-
stat apud Gol-
dast. Hortled.

Wolff.

War. ab
Erenb.

Syring. d. l.
pac. Relig.
th. 12.

in præfat. p. 6.

Dresser. Orat.
de bello Turci-
co. in princ.

cujus virtute & auctoritate pax & tranquillitas restau-
rari & conservari queat! Sed transit, transit, inclutus il-
le Saxonæ, duodecim nobilissimis expeditionibus cla-
rissimis heros; Germania Achilles, & seculi nostri Alex-
ander Magnus; ante annos animumque gerens; curas-
que viriles, ante annos etiam diemq; (heu citius nimium!)
patriæ & Ecclesiæ ereptus. Sed tamen bene his semper fuit
hactenus, eritq; cum DEO quamdiu de stirpe aut sanguine
Mauritiano surculi illustris vignerunt, & imposterum vige-
bunt.

Mauritius in bello Sivershusiano, pro salute & pace
Imperii victor occumbens, sine liberis defunctus, reliquit Ele-
ctoratus successorem AVGVSTVM, fratrem Germanum;
Augustum inquam, verè Augustum, vel potius Augu-
stissimum. excelsi ingenii & summa sapientiæ Principem,
ad omnem posteritatem commendandum. Cui (ut cum Cö-
lero nostro loquar) procul dubiò nomen fataliter Au-
gusti in prima nativitate inditum fuit; quòd nimirum
omnia sua consilia ad augendam Ecclesiæ purioris &
Reip. Rom. tranquillitatem & status publici dignita-
trem, simulq; ad justitiæ æquabilis conservationem sem-
per direxerit sedulò; Ut non immeritò in illam unam
columnam omnium oculi per Imperium conjecti fue-
rint; Utq; (ceu Dresserus loquitur) bonam magnamque
partem dignitatis & auctoritatis Imperii, humeris suis susti-
nere videretur. Proindeq; tanti Ferdinando I. Maximi-
liano II. Rudolpho II. Imp. gloriosissimis semper estima-
tus fuit, ut ille Maximiliano filio, successoris suo paulò ante mor-
tem hortator fuerit, Hunc (Augustum) coleret, si vellet
esse saluus. Maximilianus etiam fratris concordissimi, &
Rudol-

Heig. 1. q. 10.
n. 60.

Heig. d. l. n. 40

13. Lud. Person

Orat. de VVi-
teb.

Zarger. Orat.

de init. & in-

crem. doctrin.

& Doct. Ju-

ris in Ac. VVi-

teb. Chytra.

Sax. lib. 15.

p. 39.

Sleid. lib. 25.

Iob. Gerh. de

Mag. pol. §. 168.

& 211.

Lud. Person.

Orat. de VVi-

teb.

Bertram de

Comitiis th. 52.

part. 1. de pro-

cis. ex. c. 11.

n. 100.

Dress. Orat. fun-

nebr. Christ. 1.

Dress. d. l.

Rudolphus patris venerandi instar eum habuerit & coluerit. Erat enim talis qualem Amphitraum Æschylus describit: bonus, pius, fortis & magnanimus; ex cuius pectore tanquam ex fonte quodam consilia optima profuebant.

De quâ Augusti filiorumq; & successorum ejus singulari & perpetuâ erga Imperatoriam Majestatem observantiâ, fide & affectione, vel inuiti hodieq; testari coguntur Dillingenses Jcti, Saxonica domus & religionis hostes; quorum ipsa verba huc asserre placet: Augustus (inquiunt) ejusq; filii Saxonie Duces & Electores in Cæsaris fide atque obedientiâ constantes permanserunt. Scilicet hoc nisi Dillingenses, & qui ab illis pendent, ultrò fateantur, dico vobis, lapides clamabunt.

Er. de Compos.
pac. 6. 4. 9. 21.
n. 27.

Hic, inquam, Augustus Elector, uti optimos quosq; quos unquam omni sapientie, justitiæ & fortitudinis laude cumulatisimos familia Saxonica tulit, principes omnimodò æquavit, ita maxime nulli vera religione & pietate secundus fuit. Non dicam modò, quàm beneficus & munificus in egenos verbi divini ministros, eorumq; pauperes viduas liberos & pupillos, fuerit Princeps, in quorum sustentationem, centum aureorum millia sive (ut vulgò loquuntur) tonnam auri constituit & legavit, cujus annui redditus, quinq; nempe aureorum millia, singulis annis, per inclutum hunc Electoratum, miserabilibus illis personis distribuuntur. Neq; etiam dico, quam Augusta ac planè regia, Augusti Electoris in nostram hanc Academiam, verè (ut eam Chytræus appellat) de DEO & omnis elegantioris doctrinæ, domicilium, omniumq; piarum in Germania scholarum metropolin munificentia semper fuerit; siquidem sat notum est, quòd aliquandò vix intra 4. an-

Coler. de alim.
lib. 1. c. 17. n. 56.
Dresser. mill. 6.
part. 2. in Au-
gusto.

Sax. lib. 1. in
pr. p. 48.

ANNOS,

nos, sortem seu caput pecunia, ad quinquaginta aureorum mil-
lia, in eam impenderit. De quibus omnibus & multis aliis
nunc malim silere quam pauca dicere.

Illud hac vice saltem attingam, quantoperè de Pacifi-
catione Religiosa (cujus fundamentum jam Passavii à Mau-
ritio factum erat), ejusq; confirmatione & conservatione la-
boraverit Augustus. Ubi primo meminisse oportet; inter alia
Transactionis Passaviensis capita cautum quoque fuisse:
Ut proximis comitiis intra semestre instituendis, plenior omni-
um rerum deliberatio suscipiatur, & jam facta transactio,
magis declaranda, confirmanda & ad plures qui in eam non-
dum consenserant Principes, extendenda veniat. Cum verò
Comitia ista propter varia bellorum impedimenta ad annum
1555 dilata essent, atq; interim, Mauritio defuncto, Augu-
stus in Septemviratu successor factus esset; Præceteris hunc
Rex FERDINANDVS missis cum literis tum internun-
ciis cumprimis sollicitabat, ut ipse ad comitia veniret. At pro-
pter turbatum Saxonie statum, Augustus, quamvis ipse veni-
re non posset, ita tamen rem per literas & legatos agebat se-
dulò & seriò, ut non immeritò rei tam bene gestæ primas ipsi
soli tribuamus oportet. Quamvis enim Passavii, Mauritio
urgente & impetrante, religionis pacificatio quodammodò ad-
umbrata & informata esset, Eidem tamen, post Mauritiifra-
tris obitum, præceteris omnibus, legis publicæ & pragmaticæ
functionis robur, adeoq; æternæ, inconditionatæ, Casareæ
Regiæq; & omnium Imperii Statuum fide adjuratæ pa-
cis normam & formam acquisivit solus AVGVSTVS.

Atque ita quemadmodum duo fratres FRIDERICVS
& IOHANNES Saxonie Duces, Evangelicam veritatem
ex tenebris Ecclesiæ, divina voce evocatam, primi suscepe-
runt

s. Wann dess
folgendes

N. A. Aug-
spurg an. 1555.
in pr:

Sleid. lib. 25. in
pr. p. 772. Ber-
tram de Comit.
tb. 52.

Ant. Faber de
Religion. re-
gend. lib. 4. c. 16
n. 4.

N. A. an. 1555.
s. vnd nach
dem

Ant. Fab. d. l.
n. 5, 6, & 7.

runt, atq; exemplum vindicandæ religionis illustre ediderunt; ita Mauritius & Augustus fratres, Sax. Duces, eandem variis bellorum atq; offensionum procellis jactatam; in portum ex alto invexerunt, & in ore atq; oculis omnium gentium positam tutati sunt, & deniq; custodia & securitate Imperii, tanquam fossa & vallo setam amplificarunt.

Hoc opus, hic labor est, hic erat artis opus!

Et quamvis augustum hoc religionis præsidium, non modò stas-
 Sleid. lib. 26. tim à primo sui ortu abjuratum haberet hostem Paulum III.
 Pontificem, qui Casarem, ut illud irritum faceret, sollicitasse
 dicitur; sed & hodieq; variis variorum cuniculis, insidiis &
 technis tentatum fuerit, (quarum catalogum cum suis auto-
 ribus nou ita pridem Reverendi patres & Theologi nostri
 p. 195. & seqq. im Evangelischem Aug Apffel) ad oculum palam exhibue-
 runt) nondum tamen, quæ singularis DEI providentia, no-
 strorumq; serenissimorum Principum vigilantia atq; constan-
 tia est,) hætenus vel penitus oppugnari vel expugnari po-
 tuit.

Ut meritò exclamem cum Venerandis nostris Theolo-
 gis, jam dicto loco: Das dieser Heilsame Religionsfriede nechst
 Gott der Starcke Pfeiler sey / auff welchem das H. Römische
 Reich eine gute zeit noch gestanden.

Sic igitur impetrata & confirmata hac religionis pace,
 AVGVSTVS Elector totus in eo fuit, ne quâ adversaria-
 rum fraude, vel apertâ vel occultâ, ullum ei præjudicium fie-
 ret. Quapropter cum anno 1582. Gregorius 13, Pontifex
 Rom. calendarium emendatum (quod Gregorianum nomina-
 ri volunt) Rudolpho 2. Imperatori, in comitiis Augustanis
 per Episcopum Tridentinum misisset, ut illud in Germania
 quoq; promulgari curaret; Cesar etiam se cum Electoribus
 &

Lindorp. in
 contin. Sleid.
 lib. 22, p. 506, &
 seq.

Et Principibus (qui jam plerique discessissent mature deliberaturum ostendisset, Et inter ceteros etiam Augusti Electoris consilium exquisivisset; Tum Augustus post multas alias gravissimas rationes respondit: Cavendum etiam esse, ne Pontifici novam & inusitatam jurisdictionem & potestatem mandandi Cæsari & Imperio hac Calendarii receptione, Ordines Imperii, & maximè qui sint Augustanæ Confessionis, tribuant: Lundorp. d. 1.

Qua gravissima responsione effecit, ut non solum Protestantes Imperii Status calendarium illud, novo-Gregorianum repudiarent, sed etiam quòd Cæsar ipse veterem Et usitatam Calendarii formam in Camera judicio retinendam mandaret. Idem etiamnum in Camera servari, gravissimi quique Icti & Cameralium Observationum scriptores attestantur. Rüding V. V. elin. Canner, Schöbman. Add. Syring. de pac. relig. t. 32.

Illud verò hic maximè suspectum fuerat Augusto, quòd mandato Pontificio, de recipiendo Calendario, hæc inserta essent verba: Mandamus, præcipimus, volumus Et similia; Quæ quantum monstrarent, Et quàm virulentissimus anguis in viridanti hac herba lateret, facile odorabatur Princeps prudentissimus, non ignarus ejus, quod Icti tradunt: Mandata & edicta actualem jurisdictionis possessionem probare. Et qui mandatis pareat, subditus esse putetur. Besold, lib. 1. pol. 3. n. 24. d. 2. extat ap. Goldast. tom. 3. Const. Imp. p. 577.

Prorsus simile singularis prudentiæ, Et in veram religionem sinceritatis suæ specimen egregium Naumburgi edebat Augustus Elector; cum Ipsi à Pontifice afferrentur literæ (quas Brevia vocant) cum hac inscriptione: Dilectio filio Et c: Eas, propter hunc fucatum filii titulum (Pontificas siquidem Reges Et Principes, filios suos nominare solent) acceptare noluit, Et minimè resignatas in hospitium Legatorum deferentium remisit. Erat enim rectius edoctus, quanto scilicet Thuan. lib. 28. Bertram de Com. th. 10 Lan. sus consultat. contr. Itali. m. p. 95. Arum. Sol. 3. disc. 15. t. b. 109

set astu & fastu patriam hanc potestatem Pontifices sibi usurparent, pro pane lapidem, pro pisce serpentem, pro ovo scorpionum filiis suis dantes; Quemadmodum hisce verbis Papam Pium IV. Caroli Gallie Regis Legati in protestatione, adversus Papæ iniquos & impios processus & Concilii Tridentini nullitatem anno 1563 publicè exhibita, depinxerunt.

extat apud
Goldist. tom. 3.
Const. p. 572.

At quæ satis sic, opinor, intelligitis, Auditores, quæ & quanta Augusti Electoris in vera religione constantia fuerit; Multò evidentiora hæc fierent omnia, si de conventibus, synodis & colloquiis, Naumburgi, Dresdæ, Lipsiæ, Torgæ, Quedlinburgi, Lichtenburgi, Hertzbergæ & alibi religionis causa ab ipso institutis, hic quædam delibare tempus permitteret. In quibus omnibus Ipse cum sociis, primogeniam illam minimèq; variatam Augustanam Confessionem nova subscriptione confirmavit, eamq; ad extremum usq; vitæ halitum, se constanter tuiturum esse, publico scripto ad Ferdinandum Imperatorem professus fuit. Cujus rei cum primis hodièq; testis est formula illa concordia, aureolum illud (ut B. Hutterus loquitur) Christianæ concordia; Cujus primus post, DEVM, dux & autor Augustus fuit, Qui (verba sunt B. Hutteri) ceu alter seculi nostri sive Josias, sive Hiskias, eo ipso velut aureo in Ecclesiis Evangelicis, ingenti curâ, maximis impensis, & immenso labore constituto trophæo, tanto seculum superius beneficio affecerat, ut majori nemo quisquam potuerit. Utq; tanti benefici fructus, ad suos potissimum derivaretur subditos; prudenter cavuit & jussit Elector, ut omnes qui per universum Electoratum, docendi mun-
neribus

Dress. mill. 6.
part. 2. in
Augusto.

Orat. paren-
sal de Georg.
Mylio p. 39.

neribus vel in Ecclesiis vel Scholis præfecti essent, suo calculo sanctum hoc opus approbarent, deputatis in hanc rem Nobilibus & Theologis, qui non modò hic Witebergæ sed & Lipsiæ, Torgæ, Misenz, Hertzbergæ & alibi subscriptiones ab illis exposcerent.

Scilicet hoc ipsum erat, quod jam ante Imp. Maximiliano II. disertè dixerat Augustus: Se velle etiam ministros suos idem sentire & credere in religione quod ipse teneat, & inter se omnes concordēs esse animo & fide. Cui tum quidē Imperator Maximus prudenter respondisse fertur: Ego verò id mihi non sumo, nec experiri illud aut volo aut debeo, qui imperiū in conscientias non habeo, nec mihi vendico, & quæ sit conscientiarum carnificina, si cogantur, non ignoro. *Quæ utriusq; Principis Optimi Maximi sententia, utraq; suo sensu verissima piissima esse poterit; quod tamen nunc non tango.*

Illud sanè, si per tempus liceret, non prætermitterem; quàm scilicet maxime injuriū in Augustū hodieq; sint Iesuitæ, qui sine fronte affirmant: Augustum & reliquos Protestantes, conscripto illo concordia libro, à prima illa Carolo V. Augustæ exhibitæ confessione secessionem fecisse, & per hoc pacis religiosæ beneficio se indignos reddidisse. *Quæ anilia & futilia Iesuitarum commenta, nuperimo Saxonico Augustanæ Confessionis apologetico scripto satis superq; explosa fuisse, totus judicabit mundus. Et nisi fallor, Cutsemius ipse Colonienlis presbyter falsissima hujus insimulationis Augustum purgat, dum in sua Catholica Saxonia ipsum appellat Magnum Sacramentorum Calvinistarum hostem. Quod si est, quid quæso aliud Cutsemius dicit; quàm Augustum Crypto-Calvi-*

Besold. lib. 1
pol. 3. n. 27. §. 4.

Besold. d. 1.

Evangel.
Aug Apff.
quæst. .4. §. 50

Coler p. v. pro-
diff. ex ec. c. 2.
n. 27.

1. de fœd c. 2.
n. 169.

in carmine se-
culari.

rianis à primævo Augustanæ religionis symbolo recedentibus,
Concordiæ formulam, Augustanæ Confessionis vindi-
cem opposuisse. Hanc enim causam impulsivam libelli hu-
jus fuisse, nemo est, qui dubitet. Augustus namq; religionem à
Majoribus & D. Luthero acceptam, in Ecclesiis suis semper il-
libatam esse volebat. Sed quorsum dilabor. Tempus me
monet, ut relicto Augusto Principe augustissimo, ad filium
Ejus CHRISTIANVM me convertam, Principem non
tam paternarum ditionum & dignitatum heredem, neq; tam
similitudine corporis & vultus, quam animo recto ad pietate-
tem & pacem composito, patrem Illustrissimum ad amussim refe-
rentem, Ducem magnanimum, Germaniæ (ut loquitur
de eo Waremundus ab Erenberg) decus, & delicias ætatis
nostræ; principem industriâ, fide, ingenii promptitudi-
ne, forinâ imprimis, pietate præstantissimum. Quem,
ut Taubmannus olim, sic mihi nunc ejusdem verbis affari
liceat:

At non te sileo, CHRISTIANE, Augusta propago:
Qui patris & patruï geris unus utramq; figuram;
In te spirabat Patruï vis Martia; Patris
Regia serietas. Par ardor utriq; sacrorum
Parq; profanorum; Patruumq; patremq; gerebas.
At non ista diu tenuit fortuna favorem
Cum vix ostensum tantis te dejicit ausis.
Inq; uno geminos Patruumq; Patremq; trucidat.
Usq; adeo summis diuturnum stare negatum est.

* Orat. funeb.
D. Pol. Lyseri.

Orat. de VVi-
reb. & de in-
erem, doct. jur.

Sanè sic est omnino, uti Taubmannus cecinit, adeoq; non im-
merito Princeps hic & Elector, ab Huttero Theologo, * ma-
gnanimus heros, cujus animus excelsus & ad maxima
quæque natus sit; à Zangero & Ludovico Person ICTi,
Chri-

Christianus verè Christianus, imò Christianissimus,
 à Iessenio Medico hujus Academiae quondam celeberrimo, ut refert Autor
 magnus & sanctissimus verè appellatus fuit. suscitabili
Princip. part.
2. c. 13. in pra

Quibus tantorum omnium Facultatum Virorum
 elogiis, Principi huic tributis, simul & semel omnia dixisse
 videor, quae de tantis tanti Principis laudibus vix integra
 oratione comprehendi possent. De singulari tamen Celsis-
 tudinis Illius pietate, pauca saltem asserre hic locus efflaga-
 taret, si tempus permitteret. Extant ea de re Dresseri,
 Jenisii, Salmuthi, Cummeri, Fausti, aliorumque publica plu-
 rimaque scripta ac testimonia, ad quae brevitatis studio Lecto-
 rem remissum volo.

Summam ferè illorum partim verbis Reverendi Dn.
 Hutteri breviter exponam: Princeps ipse de religione
 rectissimè sentiebat, sed facilitate Illius, fex Sacra-
 mentaria perfidè abutebatur, Ille artes; dolos, frau-
 dos, atque insidias Calvinistarum minimè edoctus,
 candorem de singulis consiliariis ipsemet candidissi-
 mus sibi pollicitus erat; Sed non deerant tum in aula,
 tum in Academiis quidam Sinonés, qui progressu
 temporis variis artibus atque dolis, optimum Optimi
 principis animum sibi devincirent & in mores men-
 temque ab institutione paternà inflecterent. Sicque mil-
 le artifex diabolus, quam vivente Augusto fabulam ha-
 ctenus timidè, rectè & quasi per cuniculos agere coepe-
 rat, jam pleno ausu ac theatro, publicè ludere non du-
 bitavit. Quae omnia etsi prout à B. Huttero narrantur,
 negari facile non possint, & Princeps Optimus importunis
 Sinonum illorum interpellationibus & fallaciis enecatus, in-
 dulgentior quandoque fuerit, nunquam tamen Heroico-Sa-

sonicus Ipsius candor, & hereditarius verae religionis ardor
frangi omnino atque deleri potuit, sed vicit istandem atque
emersit; Ejusque, ut saepius ante, sic maxime in morbi &
mortis articulo insigne ac vere Christianum praebuit speci-
men Christianissimus Elector, dum praeter Sacra Scriptu-
ra dicta & B. LUTHERI scripta nihil quicquam a quoquam
afferri sibi voluit, saepius haec verba ingeminans: **Luther / Luther / was Luther geschrieben / das hat noch
Krafft vnd Geist.** Atque insuper cum vita finem instare
cerneret, filios Principes una cum Informatore vocari ad se
jussos, Illos cohortatus est ut verae pietati & virtutis studio
se traderent; Huic vero magna severitate injunxit, ut sincera
religione, haut aliunde, quam ex limpidissimis S. Scripturae
fontibus, ac Catecheticis Lutheri libellis deprompta, Prin-
cipum animos imbneret, ut extremo die ad sanctissimum I E-
S V Christi tribunal rationem administrati muneris redde-
re possit intrepide. Sicini ergo satis ostendit Christianus
noster, cujus Spiritus filius esset? Quis igitur non fla-
gris & scuticâ dignos judicabit ingrattissimos & scelestis-
simos (verba sunt VVaremundi ab Grenberg) calu-
mniatores illos, qui principem hunc impudenter va-
riis modis traduxerunt & injuriosè affecerunt, tor-
menta auditori, ac falsae rei graves autores admoventes,
fraudem primum & mendacium, perjurium & ob-
testationem testes provocantes: Quam maculam a-
pud omnem posteritatem non debebunt calumniato-
res, & extremi judicii die rationem reddent inaudita
malitiae; Nonne in optimi Christiani Electoris, ut in
mortui Hectoris corpus Graecorum multitudo conje-
cit tela; sic levitas & plebeiorum & sacerdotum in fa-
mam.

P. Jenif. nar.
ration. de Chri-
stian. II. p. 8.

lib. I. de fœd.
c. 2. n. 169. &
seqq.

nam & existimationem vel reputationem (ut hodiè loquimur) impetum fecerunt? Loquantur illi, qui innocentissimo Principi ad extremum vitæ spiritum adfuerunt, certè loquentur præclara, honesta & memorabilia omnia, Isti verò crassè mentientes multò deteriores sunt iis, de quibus Seneca; *Historici, inquit, multa mentiti sunt ad arbitrium suum &c: adjiciunt; penes autorem fides erit: Calumniatores verò prædicti nec autorem nec testem citant.* Peregrinatus est in maxima dignitate imò eminentissima aliquantisper, ut bonum & maximo animo præditum virum decet, & versatus est tanquam hospes in regionibus non exiguis. Decesit de Electoratu sine recufatione, vel gaudente animo, imò alacri in confessione veritatis æternæ & assidua invocatione filii DEI, acquiescens in spe promissionum divinarum, abiit hinc ultimæ voluntatis libero stylo, & libero, quod iterum non redit, arbitrio relicto, non tam de relictis thesauris & regionibus, quàm Ecclesiâ, scholis & filiis sollicitus; Horum sæpius, illorum nullam faciens mentionem. Bonus ac optimus Princeps, cum Fabio imperium suum minui per vanitatem populi, quam secunda famâ malè rem gerere voluit. *Hactenus VVaremundus ab Erenberg. Quibus adjicio; vivam in hoc principe praxim nobis ob oculos ponere ejus, quod Politici ventilare solent: Utrum meliùs sit principem bonum habere, & malos consiliarios, quàm contrà, malum principem, & bonos consiliarios. Cujus dubii decisionem hæc ipsa facti species facile suppeditabit.*

Sed nos porrò de Christiano & optimo patre judicabimus

*Hanon. diff.
pol. 4. th. 20.
Besold. lib. 2.
fol. 3. n. 37.*

Hutter. Orat.
funebr. Chri-
stiani 2. p. 8.

bimus ex optimo filio CHRISTIANO II, legitimo Electo-
ratus successore. Huic Christianissimo Principi pietas
tantum non per manus tradita, sed cum lacte materno infusa
est, matre serenissima Principe SOPHIA, Duce Brande-
burgica, purioris Religionis Lutheranae constantissima
assertrice imò & vindicatrice. Pietas Ipsum (loquor
cum Theodoro Sibero) in amplissima & Imperiali fastigio
proxima dignitatis sede collocavit; Hec ille & Augusti feli-
citem & Trajani bonitatem infinito intervallo excelluit.
Hujus deniq; pietatis & veræ religionis amore, studio, conser-
vatione ac propagatione, & Optimus Maximus, & pater pa-
triae, & amor ac delicia generis Christiani censei jure po-
tuit.

Hutter. Orat.
funebri Po-
lyc. Lyseri pag.
35.

d. p. 35.

Hoc Christiano Principe exorto, simul atq; ejus nomi-
ne Electoratus tutela in Illustrissimum & nunquam satis lau-
datum principem FRIDERICVM WILHELMVM Sa-
xonia Ducem translata esset, jam id tempus etiam illuxerat,
quo DEVS Opt: Max. propitio rursus vultu miseram ac
tantum non desperatam Ecclesiarum Misnicarum sortem re-
spexit. Quemadmodum enim (verba sunt B. Hutteri)

Hutter. Orat.
funebri Chri-
stiani II. pag.
13. & s. 99.

ex tristis obitu Patris Augusti Electoris, Sacramentaria lues u-
niversum pene Electoratum Saxonicum invasit, ita ex præ-
matura nimis morte filii CHRISTIANI I. augustissimæ re-
cordationis principis pestilentissimo huic malo medicina parata
fuit. Cum primùm siquidem divino auspicio ad Electoratus
dignitatem evectus CHRISTIANVS II. Elector, guber-
nationis auspiciatæ vix unum aut alterum edidisset exemplum,
dici non potest (inquit Hutterus) quanta statim orthodo-
xorum alacritas & exultatio: quanta hereticorum trepida-
tio extiterit; Ut neq; illi quicquam optatius sibi potuisse con-
tingere:

tingere; neq; hi quicquam sibi spes amplius superesse arbitra-
 rentur. Vidisses tum orthodoxos fortes, erectos, constantes,
 Schismaticos humi repentes, tristes, abjectos; Illos de verita-
 te triumphantes; Hos omnis consilii inopes & expertes; Il-
 los, de tanto Principe sibi gratulantes, & pro ejus salute vota
 facientes; Hos post carecta anxie & in insidiis latitantes;
 Illos in cælum quasi sublato, hos infra terram amandatos; &
 ita amandatos, ut citius Turcam, aut Mahometistam, quam
 Calvinianæ sectæ asseclam, hisce in provinciis invenisses.
 Quam ad rem non multis edictis, non proscriptionibus, non le-
 gibus humano sanguine scriptis opus erat: Sed quemadmo-
 dū Sol exoriens nebulas disjicit; Sicut ventus aream purgat: ita
 Principis nostri pietas, religio, zelus dissipavit hereticos;
 Hinc mox sub primum Electoratus auspiciū, hereticorum
 quorumvis, singulariter verò Calvinianorum blasphemias ad
 arcum usq; relegatis, singulos & universos, quot quot quidem
 inclyto Electoratu Saxonico, & adherentibus provinciis, sive
 in templis, sive in scholis, sive in curia publicam navarent ope-
 ram, ad illius fidei professionem non coactam, sed liberam, non
 simulatam sed apertam, non menstruam, sed constantem, so-
 lenni juramento adstringi voluit; quæ ex fontibus Israelis
 hausta, Augustanæ Confessionis, primæ illius minimeq; varia-
 tæ Symbolo comprehensa, in aureolo deniq; illo Christianæ Con-
 cordiæ, adversus quorumvis Sophisticationes, invictè asserta
 & confirmata est. Hinc sumtu magno, cura ingenti, fide sin-
 gulari geminam quasi lustrationem (vulgò visitationem
 appellant) per idoneos censores fieri voluit in eos, qui Eccle-
 siis, Consistoriis, Academiis & Scholis istarum regionum pu-
 blicè præsunt; ut de pio in veritate consensu liquido constaret;
 & sic totum Reip. corpus bene haberet.

D

Hactē-

*Haecenus pro Christiano Electore B. Hutteri verba
petuli; Ipsius enim quam meis hac de re dicere malui. Sed au-
diamus etiam ipsum Principem pie & Christianè loquentem.*

*Vid. Mandatū
compēdio Hut-
teri præfixum
pag. 2. & seq.*

Ab eo ipso tempore, inquit, quo divina gratia ad Electo-
ratus culmen atq; fastigium sumus eVecti, nihil prius
aut antiquius habuimus, quam ut Religionis puritas,
nostris in provinciis facta tecta affereretur & propaga-
retur. Quo nomine singulos initio ac universos no-
stræ Jurisdictioni subjectos, & quidem in publicis mu-
neribus tam civilibus quam sacris constitutos, religio-
so sacramento obstrinximus, quod Confessioni Augu-
stanæ, non variatæ, sed primæ; quod ejusdem Re-
petitioni in libro Concordiæ, adversus quorumvis ho-
stium insultus ac sophismata evidenter satis assertæ, de-
claratæ, corroboratæ ex asse essent addicti; quod deniq;
divina adjuti gratia, ad finem usq; constantes fidei &
Religionis assertores esse ac perdurare vellent. Præ-
terea ut venerandum Religionis Palladium, tantò evi-
dentiùs omnibus innotesceret, neq; quisquam ejus co-
gnoscendi copiam sibi negatam esse jure conqueri pos-
set, Curavimus Librum Concordiæ Christianæ, in
forma (uti loquuntur) minore ad exemplum proto-
typi, ita imprimi ut pretio etiam vilissimo sibi quisq;
eum comparare possit. &c: *Simili planè modo jam ante
etiam de suo in veram religionem affectu contestatus erat Ele-
ctor in proœmio, quod novæ editioni[†] Libri Concordiæ præ-
fixum est.* Quoniam, inquit, DEUS ipse hoc tepidum
genus hominum, quod nec frigidum est nec calidum,
serio detestatur, & minatur illis, quod ex ore suo velit
illos ejicere; Idcirco & Nos confestim inito Magistratu
in hanc

*† de
anno 1602.*

in hanc curam incubuimus, ut omnes nostri Consilia-
rii, Aulici, Capitanei Officiales & reliquis muneribus
præfecti, præstarent juramentum Religionis legitime
delatum & fidem darent, quòd unà nobiscum in prima
invariata Augustana Confessione, *σὺν θεῷ* firmiter ad
finem usq; vitæ suæ perseverare velint. Quam qui-
dem rem præmeditato & omni ex parte probè delibe-
rato consilio suscepimus, hoc nimirum fine, ut isto sa-
lutari medio, DEO juvante, conatibus improbis frau-
dulentorum illorum hominum qui clandestinis moli-
tionibus talem nostris provinciis apud externos macu-
lam aspergunt, efficaciter obstiti queat &c:

*Habetis Auditores, geminum ipsius Christiani Ele-
ctoris, de sua in religionem orthodoxam fide & constantia te-
stimonium; plura afferre quid attinet? Id saltem quod Beu-
therus refert, annectere placet: Statim à morte Christiani
I. nonnulli, qui ob religionis dissidium, impulsu Calvinis-
zantium Consiliariorum custodia traditi erant, liberabantur;
Inter quos balneator quidam nunciabat: se vocem quandam
insolitam audivisse, virumq; antea incognitum vidisse, à quo
ad mandatum DEI jussus sit; ut Christianum 2. Saxoniae
Ducem sub comminatione indignationis & pœnae divinae, à
Calviniana religione dehortaretur. Qua de re certior fa-
ctus Elector balneatorem accersi jubet, qui antedicta constan-
ter ingeminabat; visus autem instinctu quorundam talia
locutus, in carcerem rursus deductus fuit, addita commina-
tione, eam rem durioribus mediis altiùs inquirendam fore; Il-
le verò tum in carcere, tum extra eundem postea unum idemq;
semper affirmabat.*

D 3

Qua

*in contin.
Sleid. lib. 9o
pag. 123o*

l. 8. C. de Sum.
Trin.

Qua de re literum cuiq; iudicium esto; Nobis firmum
ac fixum est; DEVM, in cuius manu cor Regis est, huius
etiam Principis animum spiritu suo rexisse qui Eum in o-
mnem veritatem duxerit.

Henf. d. l. p. 67.

Quamvis autem nec tum deessent, ex sectariis illis, qui
ad cramben sepius recoctam redeuntcs, denuò Magnatum
quorundam, quin & Ipsius Principis animum per cuniculos
tentare molirentur; Obstitit tamen ille fortiter, & ad quosvis
insulius solidè munitus, eundem veritatis cursum semper te-
nuit, ad Fidei rationem, sicubi opus esset, reddendam aliis, nul-
lo non tempore paratus, ita quidem ut vel hostibus veritatis
perspicuum fieret: DEVM, Principem hunc perfectum,
reddidisse, confirmasse, solidasse ac fundasse. Sed nec ali-
ter in Pontificiam religionem animatus unquam fuit, etsi cum
precipuis Catholicis Principibus sinceram foveret amicitiam,
ab iisdem etiam non semel Dresda & alibi inviseretur; Qua-
res imperitiores quandoq; in eam opinionem induxit; fluctua-
re in veritatis cœlestis confessione illustrem Principis
animum. Verùm falluntur plurimum iudicio, qui id sense-
runt & sentiunt; Neque enim vel ad minimam doctrinae mu-
tationem seu terroribus seu blanditiis inflecti Princeps potuit,
adversariis etiam testantibus; qui frustra expeti atque ex-
pectari à Saxone mutationem uno ore affirmabant. Res
verò ipsa docet; Principes, & cum primis (quos septem can-
delabra Imperii, Nobiles columnas, bases & latera Im-
perii; Propinquiora Cæsaris membra, Aurea Bulla vo-
cat) Electores, multis cum Regibus, tum Principibus amici-
tia iunctos esse oportere, licet in fidei confessione dissentiant.
Cum, quæ justa, æqua ac recta sunt, vel in ipsa religionis dif-
similitudine cum pace publica constare queant. Quo salutari
tem-

in proem. &
tit. 2, 3, 12 &
24.

temperamento, CHRISTIANVS Elector, facile summos quoscunq; Principes in sui amorem trahebat; Imprimis RVDOLPHO Imperatori gloriosissimo unice carissimus erat, Cujus Cæsarea Majestas Ipsi semper sancta fuit; & quantopere cordi ac cura Ipsi esset, ut sua Imperatori incolumis ac illabefactata constaret auctoritas, luculenter aliquoties re ipsa testatū fecit. Quo pertinet cum primis illa fraterni non levis dissidii inter RVDOLPHVM & tam temporis, Hungariae Regem MATTHIAM amicabilis compositio, firmiorq; inter ipsos constituta concordia; Cujus rei felicior successus Christiano nostro non omnino denegandus est. Ita ille tum Ecclesiae tum Reip. salutem & tranquillitatem fovebat ac promovebat unice.

Uti verò incomparabilis felicitatis loco sibi esse dicebat, (eamq; ut Ipsi & universae Ipsius posteritati perpetuam esse DEVS juberet, unice optabat:) quod pristinam Religionis puritatem Saxonibus suis restituisset, singulique ac universi omnium Ordinum ac dignitatum subditi Ipsi binis in Comitibus provincialibus sanctè testati essent, se pro fide semel Ipsi data, ne latum quidem pilum ab ea ipsa, quā secundum Scripturas Propheticas & Apostolicas Formula Concordiae profiteretur, doctrina, hactenus discessisse, vel discessuros unquam: Ita nihil magis in votis habebat, quàm ut alios etiam hujus felicitatis participes redderet, & salvificam puramq; Evangelii doctrinam in extraneis ditionibus propagaret. Hinc anno 1609 amplissima Legatione ad invictissimum Imperatorem RVDOLPHVM missa, pro Statibus Evangelicis in Bohemia intercessit, ut ipsis liberum Religionis exercitium concederetur, id

vid. Beuther. &
Lundorp. in
continuat.
Sleidani.

in mandato
supra relato
de an. 1609.

Gerhard. de
Mag. Polit.
S. 211.

D 3

quod.

actat ap. Gold.
in Reichsfa-
kung ad an.
1609.

Joh. Gerb, d. S.
311.

Hütter. d. l.

Bar. ad E-
renb. r. de fæd.
2. n. 196.

quod etiam singulari DEI gratia favente & Imperatoris cle-
mentia annuente feliciter impetravit. Quemadmodum & eodẽ
anno idem autonomia beneficium Silesiis obtinuit, Concessa de-
super diplomata Casarea hæctenus Majestæt Brieff appella-
ta fuisse meminimus. Non dicam modò, quantum cura in si-
mili pro Austriacis & Moravis sustinuerit, quidq; præstiterit;
quod multi iis in locis norunt, & fortè nunc demùm intel-
ligunt tantum bonum, cum, quod in potestate habue-
runt, id ipsum amiserunt. O quàm laudabile & Christia-
num Christiani Principis factum! Siquidem, posse o-
mninò ac debere Christianum Magistratum pro vici-
nis populis, propter veritatis confessionem pressis, a-
pud ordinarium Ipsorum Magistratum intercedere,
ut aliquid de severitate remittatur & liberum veræ re-
ligionis exercitium ipsis concedatur, ipsa pietas monet.
Quàm non abs re fuit svaviolum illud nomen, quo nemo non
subditorum, Principis hujus mentionem factururus addere soli-
tus est: O Candidum pectus O das fromme Herz!

Præter hæc, multa & magna alia Christiani hujus
Principis, in sinceram religionem, ejusq; confessores extant me-
rita, quæ tempus enarrare non permittit. Extarent plura
& majora multò, nisi fatum nimis præmaturum, in primo
quasi tela exorsu, res & spes adeò præclaras subito abruptisset;
Nam hisce provinciis ferè accidit, quod de Marcello Juniore
Augusti ex sorore Octavia nepote, Poeta cecinit: Ostendunt
terris hunc tantum fata, nec ultra esse sinent. Nec e-
nim dies Principis hujus pervenerunt ad dies Patrum ipsius,
quibus peregrinati sunt. Equidem Illustrissimus Parens
Christianus I. itemq; Mauritius pro patruus præmatura
admodum morte uterq; præreptus fuit, equali ferè & guber-
natio

nationis & ætatis tempore; Ille quidem anno ætatis 26. Electoratum suscepit, & sexto gubernationis anno obiit. Hic similiter 26 ætatis anno Elector factus, septimo Imperii anno vita functus est. At noster Christianus vix 27. annum egressus, nature debitum solvere jussus est.

Sed optimè sic cum Optimo Principe, nec minus bene nobiscum fuit actum, quibus divinitus contigit tam felicis permutatio optimi Principis CHRISTIANI cum optimo principe IOHANNES GEORGIO, ad summa quævis nato Principe, qui, (ut Illustrissimus Franciscus Carolus Saxonie, Angaria & Westphalia Dux, apud Lansium scitè Loquitur) hodiè gentis suæ & Imperii decus singulari autoritate tuetur.

consultat. pro
Germ. in fine
p. 157. in fine.

Ad hunc ergò Principem Serenissimum, Dominum nostrum Clementissimum, velut ad portum mea tandem nunc pergit oratio. At eloquar, an Sileam? Tautologus videbor, si quod res est, dixerò, hoc est; si omnia illa, quantacunque inde à FRIDERICO sapiente, & reliquis prædecessoribus Electoribus Christianissimis hæc nus à me dicta, soli huic Principi nostro propria ac genuina dixerò.

Sanè divinum illud Evangelicæ reformationis opus, FRIDERICVS sapienter cepit; IOHANNES constanter continuavit; IOHANNES FRIDERICVS magnanimiter defendit, MAVRITIVS fortiter propugnavit, AVGVSTVS prudenter ab hæresibus vindicavit, CHRISTIANVS Pater & Filius, Christianè & piè fovit eiq; favit. At hic noster Elector, omnia hæc ævita Pietatis specimina sua sibi fecit. Etenim quàm sapienter, constanter & magnanimiter, periclitanti suæ, h. e. veræ Evangelicæ Religionis & Ecclesie per totos hosce tribulationis annos & dies

dies

dies Patrocinatus fuerit, tota Germania imò totus orbis Christianus satis superq; loquitur. Sic etiam Cæsari velut alter Mauritius noster, quæ Cæsaris sunt, dedit fideliter hæctenus, dabit & porrò DEO quæ DEI sunt. Schismatibus præcavendis & extirpandis, exemplo AVGVSTI Avi laudatissimo, nemo fuit ipso curiosior, quod abundè testantur, Rathmanniana hæresis, aliæq; aliorum sat nota schismata & controversiæ, quibus sedandis & sanandis, quàm magnos in colloquia & conventus gravissimorum Theologorum impensas fecerit Princeps Optimus, vel Lipsia testis erit. Nec deniq; CHRISTIANO I. & II. Patri & Fratri, Christianissimis Principibus, verò & Christiano pietatis zelo secuudus vel inferior fuit vel erit unquam.

Quæ omnia satis superq; evincit vel unicum illud aureum pupillæ Evangelicæ scriptum; Augustanæ Confessionis & doctrine Evangelicæ oculare testimonium, Serenissimo Electori nostro ad instar pupillæ suæ charissimum; quod speciali Celsiss. Ejus Serenitatis jussu divulgatum fuisse, nemo dubitavit, aut ullus sanæ mentis negavit hæctenus; Quicquid etiam blaterent Dillingenses Jcti, quando Electori nostro blandientes inquit: Credi nullo modo posse, quod Elector Saxonæ, pacis, ut in toto Imperio notum est, amantissimus, talia scripta & famosos libellos (quos tamen Prædicantes Saxonici temerarii homines, (sic enim temerè loquuntur temerarii, (prætensa auctoritate & jussu Electoris Saxonæ Ducis, ad imponendum rudi populo, vulgare audent) edi, aut approbari jusserit: Cum sua serenissima Electoralis Celsitudo, hujusmodi contra Ecclesiam Catholicam, & Apostolicam Romanam sedem publicas injurias ac contumelias in suis regio-

in tract. de
Comp. pac. c.

regionibus non tolleret, sed jam dudum prohibuisse
feratur. Scit enim (*pergunt*) Celsitudo sua, tales in-
jurias non tantum in Electores, ac Principes Catholi-
cos, quos pro fratribus & amicis suis agnoscit, redunda-
re; Sed etiam in ipsam Cæsar. Majest. Dominum suum
Clementissimum, cui ipse ut armiger, ensem præferre
solet. Non autem credibile est, quòd Antichristiano
Imperatori ensem anteferre volet.

*Advertile Auditores, quàm suaviter de Electore no-
stro Serenissimo, Ejusq; Theologis fidelissimis philosophen-
tur Dillingenses, non secus ac si intimiora Ejus Serenitatis
consilia & cogitata penetrassent & in numerato haberent:
Noverunt (nisi fallor) quomodo Iupiter duxerit Iunonem.
Negare audent Electoris Sereniss. consensum & jussum,
quem tamen Serenitas Ejus tota die verbis factisq; fatetur.
De contumeliarum prohibitione ab Electore facta, si aliunde,
quàm ex suspecta ipsorum relatione mihi constaret, ingenuè
dicerem; Serenissimum nostrum verè ducaliter (ut ali-
cubi annales Academiae nostræ loquuntur) hoc est tanto
Principe dignum fecisse, eoq; satis ostendisse, quàm le-
gum Imperii (quibus omnis contumeliæ inter diversas
rum religionum prædicantes interdictæ sunt) servan-
tissimus & pacis amantissimus sit. Sed an per hoc Ele-
ctorem justissimum sustulisse credas ea, quæ juris naturalis
sunt? legitimam puta defensionem & urgentissimam injuriarum
(quæ indies plenis buccis in nos evomuntur) retorsionem. Hei
quàm ex verbis tuis Adversarie justificaberis, atq; ex
verbis tuis condemnaberis. Cæterum, quod de injuriis in
Cæsar: Majest. Dominum nostrum Clementissimum cæterosq;
Catholicos Imperii Principes redundantibus, frigidè affertur,
miserum sanè est, & jam dudum solidè à nostratibus refutatum*

E

atq;

X. X. an. 529.
S. Und als &
an. 530. S. wir
haben & an.
542. S. Damit
aber. Reink.
de reg. sec. l.
cl. 2. c. 2. n.
7. D. Otto jur.
publ. c. 24. in
fin.

bid. Pupill.
Sax. quæst. 7.
in fin.

atq; explosum meminimus. Quod ergo nostris falso impu-
tant læsæ Majestatis crimen, hoc ipsum in caput ipsorum & præ-
sertim Ungersdorfferi & Schopperi gravissimas in Evangeli-
cos Reges & Principes calumnias eructantium, æquius veriùs
retorquebitur.

Quamobrem nec à Theologis nostris, nec etiam, cujus
jussu hic libellus evulgatus fuit, ab Electore Serenissimo, ul-
la in quenquam redundat hinc injuria. Quin fateamur ne-
cesse est, IOHANNI GEORGIO, (qui hac ipsa sua pupilla,
Augustanam Confessionem publicè coram Imperio universo i-
terata confessione & confirmatione repetiit & ab injuriis vin-
dicavit) laudem non minorem deberi; quàm IOHANNI E-
lectori beatissimæ recordationis, à quo primitus illa Augu-
stæ Carolo V. exhibita fuit. Sanè hic digitus DEI est,
quòd Elector hanc fidei suæ Confessionem, mediis in periculis
& persecutionibus, quibus undiq; cincta & vincta erat, con-
stanter & heroicè profiteri non perhorruerit. Sanè hoc verè
est: (ut Salvator dixit) coram hominibus confiteri.

Non dubium est, Electorem heroicà & Saxonica hac
constantia sua permultos alios, minimos maximos in sui ex-
emplum traxisse, eorumq; animos, quos fortè persecutionum
crudelitas fregisset tandem, egregiè firmasse & munitisse.

Quid memorem Jubilæa Evangelica ab Electore no-
stro piè instituta? quibus non modò Saxonia & universa
Germania Evangelica, sed plurimæ etiam exotica & Chri-
stiana regna DEO pro sacrosancto ejus verbo devotè jubilâ-
runt. De quorum altero, eoq; priori, Reverendissimus
Dominus D. Hoe in epistolâ suâ ad Electorem nostrum, ita
loquitur: Ewer Churfürstl. Gn. haben ungezweiffelt mit
Ihrem Christlößlichem Exempel viel andern Potentat-
ten vnd fürnehme Evangelische Stände in vnd aufferhalb
des

des Römischen Reichs angereiket / das in vnterschiedenen
 Königreichen / Chur vnd Fürstenthumben Landen vnd
 Herrschafften / die Evangelischen eben vmb die zeit / Ihr
 Jubelfest auch ausgeschrieben vnd mit grosser Andacht ges-
 halten haben / dann so viel nun mit der zeit nachrichtung zu-
 kommen / so ist dergleichen geschehen / in den beyden Könige-
 reichen / Dännemarck vnd Schweden / dergleichen ist ges-
 chehen in der Chur-Pfalz vnd Brandenburg etc.

*Quod ipsum etiam de posteriori Iubileo, quod hactenus
 DEO duce & Electore nostro autore, feliciter celebravimus,
 verè affirmari posse, inpropatulo est. Hoc posterius tamen
 insuper illud singulare & mirandum habet, quòd in medio per-
 secutionum estu contra horrendos Diaboli & Adversariorum
 fremitus, Elector constantissimus dulcia júbila DEO O-
 mnipotenti instituerit. Hoc scilicet est, quod Propheta ait:
 Princeps ea quæ digna sunt principe cogitabit.*

*Quis porro ignorat; quam serió & sedulò superioribus
 annis Elector Serenissimus pro Evangelicis in Bohemia,
 Austria & Moravia Statibus de religione periclitantibus ad
 Cæs. Maj. intercesserit; Exules inde ad Serenitatem suam,
 velut sacram anchoram confugientes, exemplo Serenissimi
 Fratris CHRISTIANI II. paternè suscepit, foverit &
 promoverit. Eamq; singularem clementiam & plusquam
 paternam Electoris curam cum primis nuperrimè experti sunt
 Augustani Cives Evangelici, quorum Ecclesias, quanto pe-
 rè, laudatissimo MAVRITII propatruí & AVGVSTI
 Avi sui exemplo, commendatas sibi habuerit, testatur abun-
 dè tergemina illa intercessio, qua justissimam illorum causam
 apud Cæsar. Maj. instanter, instantius, instantissimè egit,
 juraq; ipsorum meridiano sole clariora fecit, atq; toti mundo
 exposuit. DEUS supremus iudex educet tandem quasi*

lumen, justitiam ipsorum & judicium eorum tanquam
meridiem.

Quod si etiam ad utrumq; Lusatia Marchionatum,
nec non superioris atq; inferioris Silesia Ducatus, cum subje-
ctis Principatibus XIV, liberisq; Baronatibus IV, oculos fle-
ctamus; Omnes illi & singuli de præclaris circa religionem E-
vangelicam, in se extantibus meritis, quibus, post sedata etiam
belloꝝ incendia, Ipsis diploma suum, quod vocant Maje-
statis, atq; religionis exercitium felicissimè stabilivit, præclara
Electori nostro elogia suppeditabunt.

Quibus omnibus satis testatum fecit Serenissima I-
pſius Celsitudo, quam jure meritoq; hætenus à quibusdam
Höpfner. d. l. pater Lutheranorum, ab aliis, Lutheranae religionis
in proem. p. 5. clypeus & sospitator, denominata fuerit Non sine causa
ergò de tam Christiano Fratre gratulatus sibi jam pridem
fuit Christianus II. Elector dñi inquit: Et profectò summi
in mandatis
supra citatis
de anno 603.
& 609.
beneficii divini loco pia grataq; mēte agnosco & cele-
bramus, quod non modò Illustrissimi Principes, fratres
nostri charissimi, Dominus JOHANNES GEORGIUS &
Dominus AUGUSTUS, Duces Saxonia, ita in religionis
negotio nobis per omnia sunt ὁμόψυχοι, ut de ipsorum
constantia subdubitare qui velit, is ipsam pietatem in-
dubium vocare videri possit. Sanè tantam Saxonici san-
guinis generositatem constantiam & sinceritatem in tanto
Principe Cutsenius Coloniensis Presbyter sibi fortè per-
suadere non potuit, cum ante sexennium, præter propter, Sere-
niss. Ipsius Celsitudinis Christianam fidem & conscientiam
tentare & periclitari non erubesceret Catholica sua, quam
scripsit & Serenitati Ipsius inscripsit, Saxonia, scriptio adu-
latorio simul ac nugatorio. Videas ibi lupum rapacem ovina &
vulpi-

Dulpina pelle venientem, simulato laudis & gloriolæ palpo Serenissimum Electorem permulcentem. Videas varia & hinc inde consarcinata persuasionis argumenta, quibus Electorem ad turpem apostasiam impellere satagit; quorum maximam partem detestatione religionis Evangelicæ & pomposa commendatione doctrinæ Catholicæ absolvit; Plurima ab exemplis majorum Electoris & Ducum Saxoniae rapit; multa etiam de gloria & honore Electorem Serenissimum mansuro, si ad Pontificiam religionem redeat, inaniter inculcat; sæpius etiam propriam Electoris salutem, ad quam consequendam religione Pontificia, tanquam unica ad cælum via, opus sit, futiliter urget; Deniq; vivos etiam duces & doctores monstrat, quos Elector in religione sequi sibiq; adsciscere debeat; Augustinianos sc. Dominicanos & Franciscanos, & cum primis Jesuitas, quos ab eruditione, virtute, vitæ honestate, integritate, sanctitate, meritis erga Respublicas, in quibus fixerunt domicilium, mirificè deprædicat. O cæcos illos ductores & doctores! Videtis, Auditores, quomodo Diabolus, tanquam LEO rugiens, pios Principes circumeat, quærens, quem devoret.

At misericordis DEI beneficio, avitus & Christianus ille orthodoxæ religionis zelus in Serenissimo Electore nostro non tam Presbyteri hujus impostura deserbuit, quam toti mundo magis magisque innotuit, ut nullus dubitem, quin hominem tantæ temeritatis jam dudum pœnituerit, qui si tacuisset, philosophus mansisset; Cum jam nihil fortè aliud tulerit, quam ut cum Paulo III. Pontifice, (qui his ipsis verbis de Carolo V. olim conquerebatur) inquit: accidisse sibi quod est apud Esaiam: Cum expectassem, ut ederet uvas, edidit labruscas. Quod non infestivè anonymum quoddam scriptum, cui titulus: Erleüterung des Buchs/von Frenstel-

*Sleid. lib. 20.
p. 568.*

*p. 354.

in epist. ad D.
Hopffner. pra-
fixa Sax. Eb-
angel.

lung der religion &c. reddidit * his verbis: Wie er hette ge-
dacht er wolte gefischet haben/so hette er nur gekrebstet. Sanē
sic dignus fuit; Anne atrox injuria; attentare hominis inge-
nui candorē, fidem & conscientiam? Qua ergo vel animi
impotentia vel impudentia motus Presbyter, non erubuit pu-
blico scripto constantem tam Christiani Principis animum peri-
clitari, si ad Papisimum inclinare posset? Imposterum ergo cau-
tius mercari discat Cutsemius, & Saxonem nostrum talem
sibi cum suis complicibus imaginetur, qualem haectenus exper-
tus fuit, tota q̄ illius Christiana gubernatio loquitur. Idem q̄ fa-
ciant alii, cujuscunq̄ generis aut genii fuerint, sectarii; Nullum
sibi ullus apud hunc Principem polliceatur locum; Ille in omnes
per aequē unam & eandem hanc pronunciat sententiam; Qui
non est mecum, est contra me, & qui non colligit mecum,
dispergit. Adeo Princeps noster, heros (ut Reverendiss. Dn.
D. Hoe loquitur*) totus Lutheranissimus est. Sed
tempus jam monet, ut vela Orationis contraham. Ignoscant
mihī, ignoscant HEROVM Saxoniorum manes sanctissi-
mi ac beatissimi, quod heroicā ipsorum constantiā mentione
tam humili, brevi ac levi perstrinxerim; quorum singuli quicq̄
singulares sibi & exquisitas vel Magni alicujus Tullii Oratio-
nes merito deposcant. Fateor ingenuo, tantam rem nō nostri in-
genii, non dicendi facultatis, nō deniq̄, nostrarum fuisse virium,
& si fuisset, vix tamen hujus tam exigui fuisset temporis, ubi
saltē propositum fuit, tanta & tot illustria Principum horū re-
ligiosissimorum praeconia digito monstrare, quae jam dudum vi-
gent in verissimis publicorum & per universum Orbē diffuso-
rum scriptorum monumentis, versantur in ore atq̄, celebritate
omnis Europae, vivunt in animis ac memoria piorum omnium;
deniq̄, extant & extabunt ubi vis locorum, atq̄, in hac ipsa ipso-
rum imprimis Saxonica Evangelica, illâq̄, purioris religionis
bona-

bonarumq; artium & parente & alumna *VVITTEBERGA*,
quamdiu erit hic *Orbis Christianus*. Sit igitur memoria
Ipsorum in benedictionibus, Ossa Ipsorū locis ubi con-
dita sunt perpetuò frondescāt, memoria Ipsorum in æ-
ternum permaneat, hæreditate sanctorum illorū Prin-
cipum ad filios & posteros multis seculis propagata.

Ignoscat clementissimè, Serenissimus & Potentissimus
Electoꝝ & Dominus noster, *IOHANNES GEORGIUS*,

Princeps, (vel adversariorum * testimonio) æquissimus, *Cit*

jus adhortationes (verba ipsorum sunt) suo fructu in emolli-
endis concitatorum animis & pace recuperanda non concurrat,

nec caritura sunt; & pacis amantissimus, † cui propterea à sua-
visimum Pacifici cognomen jure meritoq; debet & in omnē

posteritatem tribuitur. Ignoscat, inquam, Celsissima ejus
Serenitas, tenuitati meæ, seruo indignissimo, qui de Domino

meo, Ejusq; meritis in religionē Evangelicā augustissimis, tam
exiliter & carptim dicere vel balbutire potius præsumpserim.

Quæ tamen omnia talia & tanta sunt, ut à nemine, nisi Maro-
ne quodam describi, & (quod Alexander optabat) à Lysip-
po quodam fingi & Apelle pingi mereantur. Sed inveniet

aliquando Princeps noster, Homerum * aliquem, virtutis
suæ præconē; mihi in magnis voluisse sat est; sat est vovis-

se: Vivat, vivat constantissimus Elector noster, Lutherana
religionis Clypeus & Sospirator noster, Det *DEVS* Sereni-

tati ejus domū tutā, exercitus fortes, consilia felicia, arma vi-
etoriosa. Vivat & æternū cū Illustrissima stirpe vigeat; Et

manebit *SAXONIA* habitaculum *ALTISSIMI*.

Ignoscant deniq; omnes & singuli, quotquot hoc in loco au-
scultandi gratia præsentibus adfuerunt & adsunt; Ignoscant, si

eā, quam de tanto dicendi argumento sibi fortè promiserunt o-
rationis suavitatem & tractationis gravitatem, frustratos se

quodammodo sentiant; Ignoscant, iterum dico, benevolè, huma-
niter

* A. P. A. in de
scurs. de turo
bat. Imperii
statu, pag. 49.
† Dillingenses
tr. de Compos.
pac. c. 12. q. 7.
n. 14.

Sleid. de 4.
monarch. lib. 10
p. 53.
* Alexander
Achillem di-
xit fortuna-
tum quod vir-
tutis suæ Ho-
merum præco-
nem invenie-
rit. Sleid. d.
p. 53.

No. 2048 OR 30

niter & amicè mihi non Oratoris sed Narratoris partes agen-
ti. Omnibus & singulis ego vicissim pro tanto in auscultando
honoris, favoris & amoris beneficio, gratias, quas mente possum
concipere maximas, ago & habeo; referam etiam, quocunq; lo-
co & tempore pro ingenii, studii & obsequii mei tenuitate, id
ipsum licuerit.

Quod restat; Faxit DEUS, ut quemadmodum Saxonia
nostra gloriosum reformationis opus cepit, atq; hætenus ortho-
doxa religionis tenacissima fuit: Sic Eadem ejusdem custos &
assertrix fidelissima, constantissima sit, ad gloriosum usq; Chri-
sti Salvatoris adventum; Iuxta illud B. Lutheri, de hoc pio

Hopffner. in
Sax. Evang.
sect. 1. part. 1.
c. 4. p. 56.
Sleid. lib. 3.
p. 63.

Saxonie zelo, ominantis vaticinium, dum inquit: Das Datt
und Watt wird uns noch Gottes Wort rein behalten.
Quod fiet, cum DEO, si, quod olim VVittebergenses Theologi
Fridericum Electorem rogabant & monebant: Ut hoc
præsentissimum DEI donum, quo præcipuè sit orna-
tus, propter excitatam in ipsius populo Evangelii lucè,
reverenter agnoscat; Nostri quoq; Serenissimi Principes
ac Domini Clementissimi, sibi (ut constanter faciunt) di-
ctum putent, atq; faciant.

Cui sancto atq; divino omni, illud tandem pro salutarè
clausula adjiciam, quod olim piis & prudentibus quibusq; de
perpetuitate Domus Saxonie sanctum & notatu dignum
fuit habitum; Scilicet: Cùm à FERDINANDO I, Franco-
furti, & postea à MAXIMILIANO II, anno 1566 investitu-

de quo &
Sleid. lib. 20.
p. 577. & Hort-
led. tom. 2. de
bel. G. lib. 3.
c. 85. n. 11.
& Mame
ranus de inSe-
fiur. Elector
Mauritii, a
pud Goldast.
pol. Imp. p.
376.

ram Electoratus & ducatum AVGVSTVS Elector accipe-
ret, factum utraq; vice fuit, ut projecta, de more, * vexilla, o-
mnia fuerint discerpta, solo eo salvo & integro, quod du-
catus Saxonici insignia referebat; Unde prudentiores plu-
rimi, de perpetuitate Domus Saxonie, bene ominabantur.

Hoc igitur faustum omen ut ratum & firmum Deus ter-
Opt: Max. esse jubeat; vos Auditores honoratissimi,
quot quot adestis, ardentibus votis & vocibus unitis, mecum
dicite: **Fiat, Fiat, Amen, Amen!**

me

agen-
lt ando
possum
ng, lo--
ate, id

xonia
ortho-
tos &
Chri-
hoc pio
Datt
alten.
heologi
t hoc
orna-
lucē,
incipes
it) di-

lutari
q, de
ignum
ranco-
estitu-
accipe-
illa, o-
d du-
es plu-
antur.
us ter
fimi,
ecum

Pou Vc 2348, QK

ULB Halle

3

003 595 471

f

VDA7

223, 3 ~~222~~ 23

ORATI

HE
ELECTO

MAURI
CHRISTIA
& JOHA

Constantia

Fubila Augu
Ininclut

COR

AN
Henricus Sax. Du

Anverò tanti apud n
semel agnita

Lutherus de pio SA
Das Datt und Wat
Prostat Witebe

Vc
2348

lia
ausa à
s est.
ehalten.

22286

